

Bayram DURBİLMEZ

ÂŞIK EDEBİYATINDA ŞİİR SANATI

- Hasretî'den Örneklerle-

ÂŞIK EDEBİYATINDA ŞİİR SANATI

Bayram DURBİLMEZ

ISBN

978-605-342-542-7

Akçağ Yayınları: 1611

Türk Halk Edebiyatı: 82

1.Baskı: Ankara 2020

Kitabın içeriği ile ilgili tüm hukuki sorumluluk makalelerin yazarlarına aittir.

Kültür Bakanlığı Yayıncılık

Sertifika No: 44397

© Akçağ Yayınları 2020

Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince bu eserin yayın hakkı anlaşmalı olarak Akçağ Yayınları'na aittir. İzinsiz kısmen ya da tamamen çoğaltılıp yayınlanamaz.

Baskı: Korza Basım Sn.

Yenice Mah. Çubuk Yolu

Nu.: 3 Esenboğa / Ankara

AKÇAĞ BASIM YAYIM PAZARLAMA A.Ş.

Gökkuşluğu Cad. No.: 37/B Çankaya/Ankara

Tel. : 0 312 432 17 98 - 433 86 51

Faks: 0 312 432 28 52

www.akcag.com.tr

akcag@akcag.com.tr

ÂŞIK EDEBİYATINDA ŞİİR SANATI

- Hasretî'den Örneklerle-

Bayram DURBİLMEZ

"Edebiyat Bilimi"ne yönelmemi ve
"Âşık Edebiyatı" alanında araştırmalar
yapmamı teşvik eden değerli hocam
Prof. Dr. Tuncer Gülensoy'a,

"Âşık Edebiyatında Şiir Sanatı"
konulu bir eser yazmam gerektiğini her
vesileyle dile getiren değerli hocalarım
**Prof. Dr. Erman Artun ve Prof. Dr.
Ali Berat Alptekin'in** aziz ruhlarına
saygılarımla...

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

1968'de, Yozgat'ta doğdu. İlk ve orta okulu Sorgun'da, liseyi Yozgat'ta okudu. 1987'de kazandığı ERÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 1991'de mezun oldu. Aynı yıl, ERÜ SBE 'Türk Dili ve Edebiyatı' ABD 'Türk Halk Edebiyatı' bilim dalında yüksek lisans yapmaya başladı. 1993'te, *Karslı Âşık Murat Çobanoğlu / Hayatı- Sanatı ve Eserleri* adlı yüksek lisans tezini savunarak *'Türk Halk Edebiyatı Bilim Uzmanı'* oldu. Aynı yıl, 'Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Nizami Adına Edebiyat Enstitüsü Folklor Şubesi'ne 'Doktorant' olarak kabul edildi. Prof. Dr. İsmail Abbaslı ve Prof. Dr. Meherrem Kasımlı yönetiminde *"Kars'ta Âşıklık Geleneği'nin Tarihî Gelişimi"* adlı 'Doktorantlık tezi' hazırlamaya başladı. 1994'te, Fırat Üniversitesi SBE 'Türk Dili ve Edebiyatı' ABD 'Türk Halk Edebiyatı' bilim dalında doktora yapmaya başladı. 1998'de, *'Muhyiddîn Abdal Dîvânı / İnceleme- Tenkitli Metin'* adlı doktora tezini savunarak *'Türk Edebiyatı Doktoru'* oldu.

1991'de *Araştırma Görevlisi*, 1999'da *Öğretim Görevlisi*, 2009'da *Yardımcı Doçent*, 2010'da *Doçent*, 2018'de *Profesör* oldu.

1993'te, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nın bursuyla, Azerbaycan'ın başkenti Bakü'ye gitti. Azerbaycan Nazırlar Kabineti Halk Tasarrufatını İdare Etme Enstitüsü'nde Türk Dünyası Kültürü ve Türkiye Türkçesi dersleri verdi (1993-1994). 1999'da, Ahmet Yesevi Vakfı'nın bursuyla Kazakistan'ın Türkistan şehrine gitti. Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk- Kazak Üniversitesi Tarih-Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde (Türkistan) ve Kazak Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde (Çimkent) Türk Halk Edebiyatı, Türk Mitolojisi, Türk Destanları, Türk Dünyası, Türk Kültür Tarihi, Eski Türk Edebiyatı, Türkçe- Kompozisyon ve Meslekî Türkçe dersleri verdi (1999- 2000).

Askerlik görevini –kısa dönem- Samsun'da tamamladı (2000).

Azerbaycan'da 'Dekan Yardımcısı', 'Dekan Vekili' ve 'Bölüm Başkanı'; Kazakistan'da 'Bölüm Başkan Vekili' ve 'Bölüm Başkan Yardımcısı' olarak da görev yaptı. ERÜ Fen-Edebiyat Fakültesi (2010'da Edebiyat Fakültesi olarak ayrıldı) Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkan Yardımcılığı, ERASMUS Koordinatörlüğü (2008- 2018), FARABİ Koordinatörlüğü (2009- 2018) ve Edebiyat Fakültesi Fakülte Kurulu Üyeliği (Yardımcı Doçent Temsilcisi ve Doçent Temsilcisi /2009-2016/) gibi idarî görevlerde bulundu. Hâlen Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halk Bilimi ABD başkanı ve öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, KKTC, Tataristan, Yakutistan / Saha Eli, Altay Cumhuriyeti, Kırım, Batı Trakya, Romanya, Almanya, Polonya, Rusya, Ukrayna, Yunanistan, Gürcistan, İran ve Suriye gibi pek çok ülkede araştırmalar, incelemeler yaptı. Yurt içinde ve yurt dışında 100'den fazla 'bilimsel' makalesi yayımlandı. Yurt içinde ve değişik ülkelerde yapılan millî ve milletlerarası kongrelerde 100'e yakın bildiri sundu. Âşık Edebiyatı, Derviş/ Tekke Edebiyatı, Türk Dünyası Halk Bilimi ve Türk Dili konularında 15 araştırma-inceleme kitabı ve 15 ortak kitap / kitap bölümü yayımlandı. Akademik çalışmalarından başka kültür ve sanat ağırlıklı çeşitli kitapları ve makaleleri de mevcuttur.

Araştırma-inceleme çalışmalarından dolayı aldığı ödüllerden bazıları: *ERÜ Öğrenci Dernekleri- Türk Dünyası Kültürüne Hizmet Ödülü* (1994), *Geçit Yayınları-Kayseri Kültürüne Hizmet Ödülü* (2002), *Folklor Araştırmaları Kurumu- Türk Halk Kültürüne Hizmet Ödülü* (2003), *Âşık Meydanî Vakfı- Âşıklık Geleneğine Hizmet Ödülü* (2004), *Sağlık Bilimleri Enstitüsü- Türklük Bilimine Hizmet Ödülü* (2006), *Motif Vakfı- Halkbilimi Teşvik Ödülü* (2005), *Yazarlar Birliği Kayseri Şubesi- İnceleme Ödülü* (2007), *TÜBİTAK- Yayın Teşvik Ödülü* (2009, 2010, 2013, 2016), *YOFSAD- Yozgat Folkloruna Hizmet Ödülü* (2015), *UAESEB- Dede Korkut Başarı Ödülü* (2018), *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı-Karacaoğlan Kültürünü Yayma, Yaşatma ve Kültür Derneği, Karacaoğlan Hizmet Ödülü* (2019), *Kayseri Gazeteciler Cemiyeti- Kayseri Kültür ve Turizm Derneği Kayseri Kültürüne Hizmet Ödülü* (2019).

Araştırma- İnceleme Kitapları

- Taşpınarlı Halk Şairleri*, Geçit yay.: Kayseri, 1998. (3. baskı, Ürün yay.: Ankara, 2008.)
Kayserili Halk Şairlerinin Şiirlerinde Kıbrıs, Geçit yay.: Kayseri, 1999.
Âşık Meydânî / Hayatı, Sanatı, Şiirlerinden Örnekler, Laçın yay.: Kayseri, 2000.
Sorgunlu Sıdkı Baba Dîvânı, (İnceleme- Metinler), Bizim Gençlik yay.: Kayseri, 2003. (2. baskı, Tezmer yay.: Kayseri, 2014)
Ozan Gürbüz Değer, Hayatı- Sanatı- Şiirlerinden Örnekler, Kültür Ajans yay.: Ankara, 2007.
Vefatının 15. Yıldönümünde Yozgatlı Âşık Türkmenoğlu, Laçın yay.: Kayseri, 2013.
Karslı Âşık Murat Çobanoğlu / Hayatı, Sanatı ve Eserleri, -Kendi yayını- Kardeşler Matbaası: Kayseri, 2014.
Âşık Türkmenoğlu/ Hayatı ve Şiir Sanatı Üzerine Bir İnceleme, -Kendi yayını- Kardeşler Matbaası: Kayseri, 2015.
Âşık Edebiyatı ve Taşpınarlı Halk Şairleri, Akçağ yay.: Ankara, 2016 (5. baskı, 2018, Akçağ yay.: Ankara)
Âşık Hasretî'nin Atışma Sanatı Üzerine Bir İnceleme, Lâçın yay. / Bizim Büro Matbaası: Ankara, 2016.
Gelenekli Türk Anlatıları-1, Ötüken yay.: İstanbul, 2017 (2. baskı, Temmuz 2017; 3. baskı, Kasım 2019)
Türk Dünyası Kültürü -1, Ötüken yay.: İstanbul, 2017 (2. baskı, Temmuz 2018)
Türk Dünyası Kültürü -2, Ötüken yay.: İstanbul, 2019.
Derviş Tarzı Türk Edebiyatı ve Sıdkı Baba Dîvânı, Bilge Kültür- Sanat yay.: İstanbul, 2019.
Türk Kültür Coğrafyası, Halk Bilimi ve Edebiyat Araştırmaları, Ötüken yay.: İstanbul, 2019.
Âşık Edebiyatında Şiir Sanatı- Hasretî'den Örneklerle, Akçağ yay.: Ankara, 2020.
Ortak Kitaplar / Kitap Bölümleri (Bazıları)
Destanlarla Erzincan, (B. S. Özsoy ve N. Aslan ile), ERÜ yay.: Kayseri, 1992.
"Manas Destanındaki Kimi Motiflerin Türk Halk Kültüründeki Yansımaları", *Halkbilimi Araştırmaları- Forschungen für Volkerkunde*, 2. Kitap, (Eylül 2003), 154-176, İstanbul- Aachen / Almanya, 2003.
Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'na Armağan, (Hzl. A. B. Alptekin), 554-570, Kömen- SOTA yay.: Konya- Haarlem, 2006.
Üniversiteler İçin Dil ve Anlatım (H. Yeniçeri, U. Çakır, S. Koç ve K. Deniz ile), Gazi Kitabevi yay.: Ankara, 2011.
Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'na Armağan (Hzl. M. Ergun), 119-129, TKAE yay.: Ankara, 2013.
Prof. Dr. Ali Çelik Armağanı, (Hzl. C. Gökşen), 239-266, Akçağ yay.: Ankara, 2014.
Türk Dilinin ve Edebiyatının Yayılma Alanları/ Bilgi Şöleni Bildirileri, (N. Özkan ile), TDK yay.: Ankara, 2014.
Prof. Dr. Erman Artun Armağanı (Hzl. R. Şenesen- Z. Elbir), Adana, 2015.
Türkmen Bilgesi Fikret Türkmen Armağanı, (Hzl. İ. Dilek- F. Türker), 99-106, TKAE yay.: Ankara, 2015.
Kaygusuzun Bilge Torunu Abdurrahman Güzel Armağanı, (Hzl. H. Duran), 117-127, TKAE yay.: Ankara, 2016.
Feyzi Halıcı ve Yirminci Yüzyıl Âşıkları Üzerine Araştırmalar 1, (Hzl. A. B. Alptekin), Akçağ yay.: Ankara, 2016.

Not: Yazarın kültür ve sanat ağırlıklı kitapları ile başka yazarların / şairlerin eserlerine yazdığı takdim yazıları da mevcuttur.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	13
GİRİŞ	17
1. ŞİİR SANATI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER.....	17
1.1. Şiir	17
1.2. Şiir Sanatı	21
1.3. Şiir Sanatçısı: Şair / Âşık	27
1.4. Gelenekli Türk Şiiri	29
2. HASRETÎ MAHLASLI ŞAİRLER ve ÂŞIK HASRETÎ.....	35
2.1. Hasretî Mahlaslı Şairler	35
2.2. Âşık Hasretî	45
2.3. Âşık Hasretî Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	53
572.4. Şiirlerinin Yer Aldığı Kaynaklar	57

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİİR SANATINI OLUŞTURAN VE GELİŞTİREN GELENEKLER

1. ÂŞIKLARIN GEÇİRDİKLERİ AŞAMALAR	66
1.1. Âşık Edebiyatına Yönelme	66
1.2. Çıracılık	68
1.3. Kalfalık.....	68
1.4. Ustalık	68
2. ÂŞIK EDEBİYATI GELENEKLERİ	68
2.1. Müzik/ Ezgi Eşliğinde İcra.....	69
2.2. Mahlas Alma	70
2.3. Usta- Çırac İlişkisi	73
2.4. Dolu İçme/ Rüya Motifi	81
2.5. Atışma / Tekellüm	82
2.6. Nazım-Nesir Karışımından Oluşan Bir Gelenek: Hikâye Anlatma	83

İKİNCİ BÖLÜM

ŞİİR SANATINDA ÂHENK UNSURLARI

1. AYAK.....	85
1.1. Yapılarına Göre Ayaklar	93
1.2. Kolaylık – Zorluklarına Göre Ayaklar	117
2. KAFİYE	145
2.1. Yarım Kafiye	149
2.2. Tam Kafiye	150
2.3. Zengin Kafiye.....	151

2.4. Cinaslı Kafiyeler	151
3. REDİF	151
3.1. Ek Redif	152
3.2. Ek ve Kelime Redif	152
4. DİĞER AHENK UNSURLARI	152

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ŞİİR SANATINDA ESTETİK DÜŞÜNCE VE ÜSLÛP ÖZELLİKLERİ

1. DİL ÖZELLİKLERİ	156
1.1. Konuşma Dilinden Yararlanma	156
1.2. Tekrarlamalar	160
1.3. İkilemeler	162
1.4. Diğer Dil Özellikleri	163
2. EDEBİYAT SANATLARI	163
2.1. Aliterasyon ve Asonans	163
2.2. Cinas	164
2.3. Hüsn-i Talil	165
2.4. İktibas	165
2.5. İltifat	168
2.6. İrsal-i Mesel (İrâd-ı Mesel)	169
2.7. İstiare	172
2.8. İstifham	173
2.9. İştikak (İttihat)	174
2.10. Kinaye	174
2.11. Lebdeğmez (Dudakdeğmez)	176
2.12. Leff ü Neşr	177
2.13. Mecaz-ı Mürsel	177
2.14. Muamma	178
2.15. Mübalağa	179
2.16. Nida	180
2.17. Tariz	181
2.18. Tecahül-i Ârif	181
2.19. Tekrir	182
2.20. Telmih	183
2.21. Tenasüp	183
2.22. Teşbih	184
2.23. Teşhiş ve İntak	186
2.24. Tezat	186
3. METİNLERARASI İLİŞKİLER	187

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ŞİİR SANATINDA ŞEKİL VE TÜR ÖZELLİKLERİ

1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	191
1.1. Nazım Birimi.....	194
1.2. Hane Sayısı.....	194
1.3. Vezin	197
1.4. Nazım Şekilleri.....	199
2. TÜR ÖZELLİKLERİ	204

BEŞİNCİ BÖLÜM
ŞİİR SANATINDA ÖNE ÇIKAN KONULAR

1. DİN VE TASAVVUF	210
2. MİLLÎ DUYGULAR	214
3. İNSAN VE TOPLUM.....	219
4. AŞK	222

ALTINCI BÖLÜM
İNCELENEN ŞİİR VARLIĞI: METİNLER

1. BAYRAM HOCA'YA	227
2. YATAR ORADA.....	228
3. CANIM FEDA	229
4. AŞKA GİDEN YOLLARDA	229
5. BELÂ	229
6. EYVAH BANA	230
7. SANA	230
8. BİR YARA	231
9. BUNDAN SONRA	231
10. DÜNYA	232
11. DÜNYA	232
12. SEYYİD BURHÂNEDDİN.....	232
13. SABREYLE	233
14. SÖYLE	234
15. BU SENE	234
16. NEDENSE	235
17. DİYE DİYE.....	235
18. SEYRÂNİ'YE.....	236
19. YAŞİN-İ ŞERİF.....	236
20. DİLEDİĞİM OLMADI	237
21. NEYE YARADI.....	237
22. GİZLİ KALDI.....	238
23. ÂŞIĞIM SAZIM KALDI	238
24. BAŞKAYDI	239
25. OLAYDI	240
26. DİVAN.....	240

27. ATATÜRK VE CUMHURİYET	241
28. KURBAN	241
29. İBRET	242
30. MANAS DESTANI	242
31. AYNİ	243
32. KABADAYI	344
33. TÜRK KIZI	344
34. AŞK (ÂŞIĞIN GÖZYAŞI)	245
35. GİBİ	246
36. GELMEDİ	246
37. 50. YILDA	246
38. MUSTAFA KEMAL	248
39. DEĞİL Mİ?	249
40. YETMEZ Mİ?	250
41. ANAM	250
42. KAYSERİ	251
43. EY FELEK	252
44. DODAKDEYMEZ	252
45. CUMHURİYET DEMOKRASİ ATATÜRK	253
46. BOZUK	254
47. DÖNDÜK	254
48. GÖRDÜK	255
49. GEL İMDADA GEL	255
50. ÖYLE GEL	256
51. VEYSEL DESTANI	257
52. DÖRTLER SİCİLLEMESİ	258
53. VEYSEL	259
54. OL	260
55. OLMAM	261
56. ATAM	261
57. SANA KIYMADIM	262
58. ÖZÜMDE FUZULÎ'Yİ TANIDIM	262
59. SİĞİNDİM	263
60. HAKK'A DİLEK	263
61. BAKALIM	264
62. BAŞKANIM	264
63. ŞAŞARIM	265
64. BİR DEN ALDIM BİRE SATTIM	266
65. KARARLIYIM	266
66. DEMEDİM	267
67. GİZLENDİM	267
68. VALİYE DİLEKÇE	268
69. YUNUS'UM	268
70. KADERİM	269
71. SÖZE NE DEYİM	269
72. NE DEYİM	270
73. NE DEYİM? (Muamma)	270
74. NE DEYİM	271
75. DİLEYİM	272

Âşık Edebiyatında Şiir Sanatı

76. NEYLEYİM.....	272
77. N'EYLEYİM (Cinaslı Ayak)	273
78. BİZİM.....	273
79. DÖNDÜM	274
80. DÜŞÜNDÜM.....	274
81. YÜRÜDÜM.....	274
82. ERZİNCAN.....	275
83. BİR ZAMAN.....	276
84. BİRİ DE BEN	277
85. ÖMÜR	278
86. BEN	278
87. 1. NALET OLSUN.....	279
87. 2. YAZIKLAR OLSUN	280
88. ONDAN.....	281
89. CEHALET.....	281
90. SEN.....	282
91. DÜNYANIN	282
92. MEKTUP	283
93. AYIRMASIN.....	283
94. KIBRIS'IN	284
95. TÜRK KIZI.....	284
96. ANLARSIN.....	285
97. VERDİN	286
98. DEDİRDİN	286
99. GÖZLERİN.....	286
100. GELSİN.....	287
101. ÇEKERSİN.....	288
102. GÖÇMEN KIZI	289
103. İLÂHİ HİKMETİ	289
104. OLSUN.....	290
105. MÜBAREK OLSUN	291
106. TÖVBELER OLSUN	292
107. KÖR OLSUN	292
108. BİRGÜN	293
109. GÖRÜRSÜN	293
110. GÖRÜRSÜN	294
111. ÖZÜMDE ŞİMŞEK	294
112. KIZLAR	295
113. GÖRMEMEK DE VAR	296
114. NE HABER?.....	297
115. DİLBER.....	297
116. ÇEKER	298
117. DEDİLER.....	298
118. O GÜNLER	299
119. GÖRSÜNLER	299
120. DEMİŞLER.....	300
121. DEMİŞLER.....	300
122. LEBDEĞMEZ	301
123. ÖTER	302

124. ZAMANIDIR	302
125. SAYILIR	303
126. DOLANIR	303
127. İÇİMDEDİR.....	304
128. BİR TÜRK DÜNYAYA BEDELDIR.....	304
129. DÖNDERİR.....	305
130. SENCE NEDİR?	306
131. 12 AY.....	307
132. GÖNÜL	308
133. GÜLMEMEYE ÇALIŞ	309
134. BU MİLLET.....	309
135. BOYNUMUN BORCU	310
136. AYRILIK	311
137. TÜRK MENOĞLU	311
138. DUYDUN MU? (Şairnâme).....	312
139. TURNAM (Şairnâme).....	313
140. İNCESU	314
141. DÜŞÜNDÜN MÜ?	315
142. HEKİM BEY	316
143. KALMAZ.....	316
144. KALMAZ.....	316
145. YILDIZ	317
146. BİZ	317
147. ZİNCİRLEME KAHRAMANLIK DESTANI	318
148. SEFA GELDİNİZ	320
149. TÜRKLERİZ.....	320
150. KIBRIS MESAJI	321
SONUÇ	323
KAYNAKLAR	327
DİZİN	333
MAHALLÎ SÖZCÜKLER/ SÖYLEYİŞLER	345

ÖN SÖZ

Âşık sanatını oluşturan dört ana kol; “şiiir sanatı”, “atışma sanatı”, “ezgi/ makam sanatı” ve “hikâye sanatı”dır. “Şiiir sanatı” alanında ustalaşmayan bir âşığın “atışma sanatı”nda varlık göstermesi mümkün değildir. “Âşık” adı verilen sanatçı, şiiirlerini genellikle “saz” / “kopuz” adı verilen bir çalgı aleti çalarak oluşturduğu ezgiyle / makamla veya bu aletleri kullanmadığı zamanlarda bile mutlaka bir ezgi eşliğinde icra ettiği için “şiiir sanatı” ile “ezgi / makam sanatı” da birbiriyle doğrudan ilişkilidir¹. Hikâyeci-âşıklar tarafından anlatılan âşık tarzı hikâyeler de nazım- nesir karışımından meydana geldiği için, bu anlatılarda “şiiir sanatı” ile “hikâyeye sanatı” etle tırnak gibidir.

Elinizdeki araştırma “Ön Söz”, “Giriş”, altı bölüm, “Sonuç”, “Kaynakça”, “Dizin” ve “Mahallî Sözcükler / Söyleyişler”den oluşmaktadır.

“Giriş” kısmında “Şiiir Sanatı Üzerine Düşünceler” ile “Hasretî Mahlaslı Şairler ve Âşık Hasretî” başlıkları altında bilgiler verilmektedir. Bu başlıkların ilkinde şiiir, şiiir sanatı, şiiir sanatçısı: şair / âşık ve gelenekli Türk şiiiri hakkında genel değerlendirmeler bulunmaktadır. İkinci başlık altında Hasretî mahlaslı şairler, Âşık Hasretî, Âşık Hasretî üzerine yapılan çalışmalar ve şiiirlerinin yer aldığı kaynaklar hakkında bilgiler değerlendirilmektedir.

Âşık edebiyatı bir gelenek edebiyatıdır. Şiiir sanatını şekillendiren asıl kaynak âşık edebiyatı gelenekleridir. Bu sebeple araştırmanın “Birinci Bölüm”ünde, “Şiiir Sanatını Oluşturan Gelenekler” incelenmektedir. Bu bölüm “Âşıkların Geçirdikleri Aşamalar” ve “Âşık Edebiyatı Gelenekleri” alt başlıklarından oluşmaktadır. “Âşıkların Geçirdikleri Aşamalar” başlıklı kısımda âşık edebiyatına yönelme, çıraklık, kalfalık ve ustalık aşamaları; âşıklığa yönelme sebepleri de âşık edebiyatı ortamlarında bulunma, soyaçekim, sevdalanma, dolu içme, yoksulluk, gurbete çıkma ve sıla hasreti gibi başlıklar altında incelenmektedir. “Âşık Edebiyatı Gelenekleri” başlıklı kısımda müzik/ ezgi eşliğinde icra, mahlas alma, usta-çırak ilişkisi, dolu içme/ rüya motifi, atışma / tekellüm, nazım-nesir karışımından oluşan bir

¹ “Ezgi/ makam sanatı”, “atışma sanatı”nda çok önemli bir yere sahiptir. Âşık tarzı hikâyelerin nazım kısmı ezgi eşliğinde icra edildiğine göre “şiiir sanatı” ile birlikte “ezgi/ makam sanatı” da “hikâyeye sanatı”nın temel unsurlardan biridir.

gelenek: hikâye anlatma başlıklarını taşıyan değerlendirmeler yer almaktadır. Âşık edebiyatının uygulamalı eğitim süreci daha çok “usta-çırak ilişkisi” içinde yer aldığı için, çırak olma, yetişme ve çırak yetiştirme; ustamalı şiir söyleme, ustamalı hikâye anlatma, ustamalı âşık makamları eşliğinde söyleme, nazire söyleme, usta/ başka âşıklardan bahsetme gibi uygulamalar da usta-çırak ilişkisi içinde değerlendirilmektedir.

Şiiri nesirden ayıran en belirgin özellik, şiirin olmazsa olmazları arasında ahengin bulunmasıdır. Ahengi sağlayan unsurlar arasında ayak, kafiye, redif, durak, kelime ve ses tekrarları, aliterasyon, asonans vs. sayılabilir. Sözlü şiirde vurgu ve saz/ ezgi eşliğinde söyleme de ahengi zenginleştirir. “Şiir Sanatında Ahenk Unsurları” başlıklı “İkinci Bölüm”de; ayak, kafiye, redif ve diğer ahenk unsurları ayrıntılı olarak incelenmektedir.

Şiir sanatındaki “sözün büyü”sünü anlayabilmek için ahengi yanında estetik düşünce birikimini de incelemek gerekir. Çünkü şiir sanatının olmazsa olmazlarından biri de estetik düşüncedir. Estetik düşüncüyü edebî sanatlar, mazmunlar, imgeler besler. Kelimelerin asıl anlamları yanında yan anlamlarını, mecaz anlamlarını, bağlamda kazandığı anlamları ortaya çıkarmadan şiir sanatını belirlemek de kolay değildir. “Şiir Sanatında Estetik Düşünce ve Üslûp Özellikleri” başlıklı “Üçüncü Bölüm”de; dil özellikleri, edebiyat sanatları ve metinlerarası ilişkiler açısından bir inceleme yer almaktadır.

Şiir sanatında nazım şekilleri ve nazım türleri önemli bir yer tutmaktadır. Heceli şiir söyleyebilmek / yazabilmek için, geleneğin belirlediği heceli şiir kalıplarını, bu kalıplarla oluşan nazım biçimlerini ve türlerini de iyi bilmek gerekir. Aynı durum aruzlu şiirler için de geçerlidir. “Şiir Sanatında Şekil ve Tür Özellikleri” başlıklı “Dördüncü Bölüm”de; “Şekil Özellikleri” ve “Tür Özellikleri” incelenmektedir. Şekil özellikleri incelenirken nazım birimi, hane sayısı, vezin ve nazım şekilleri başlıkları altında değerlendirmelere yer verilmektedir. Tür özellikleri ise gelenek içinde öne çıkan nazım türleri bakımından değerlendirilmektedir.

Âşık edebiyatı şiir sanatında zengin bir konu çeşitliliği bulunur. Bununla birlikte ferdi konulardan daha çok toplumu yakından ilgilendiren konular öne çıkar. “Şiir Sanatında Öne Çıkan Konular” başlıklı “Beşinci Bölüm”de; “Din ve Tasavvuf”, “Millî Duygular”, “İnsan ve Toplum”, “Aşk” başlıklarını taşıyan dört ana konu ele alınmakta, bu ana başlıklara bağlı tespitler ise “Sistematik Tahlil” yönteminden yararlanarak yapılmaktadır.

Şiir sanatını belirlemek için zengin bir şiir varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Sözlü kültür geleneği içinde söylenen şiirlerin önemli bir kısmı tespit edilememiş olsa bile yazılı ve elektronik kültür ortamlarından tespit edilen şiirler genel bir kanaat oluşturmaya yetecektir. “İncelenen Şiir Varlığı: Metinler” başlıklı “Altıncı Bölüm”de; Hasretî’nin 150 şiiri ayakları esas alınarak alfabetik olarak sıralanmaktadır. Kitapta örneklemelerin genellikle Hasretî’nin şiirlerinden seçilmiş olmasında, Âşık Hasretî’nin 20. yüzyılın usta âşıklarından biri kabul edilmesi ve âşiğı yakından tanımamız etkili olmuştur.

“Sonuç” kısmında şiir sanatı ve şiirlerinden örnekler verilen Hasretî’nin şiir sanatındaki yeri hakkında genel bir değerlendirme yapılmaktadır. Araştırmada yararlanılan kaynaklar “Kaynakça”da yazarların soyadlarına göre alfabetik olarak sıralanmaktadır. İncelemede kullanılan ve Hasretî’nin “Şiir Varlığı” içinde yer alan 150 şiirin ayak beyitleri, ayakları esas alınarak alfabetik olarak “Dizin”de verilmekte ve yanlarında da şiir numaraları yazılmaktadır. Şiirlerde geçen mahallî sözcük ve söyleyişler ise “Mahallî Sözcükler / Söyleyişler” kısmında alfabetik olarak sıralanmaktadır.

“Âşık Edebiyatında Şiir Sanatı” adlı bu çalışmayı değerli hocam **Prof. Dr. Tuncer Gülensoy’a**, rahmetli hocalarım **Prof. Dr. Erman Artun** ve **Prof. Dr. Ali Berat Alptekin’in** aziz ruhlarına armağan etmeyi bir görev olarak görüyorum. Çünkü hocam Prof. Dr. Tuncer Gülensoy, “Edebiyat Bilimi”ne yönelmemi ve “Âşık Edebiyatı” alanında araştırmalar yapmamı teşvik etmiştir. Rahmetli hocalarım Prof. Dr. Erman Artun ve Prof. Dr. Ali Berat Alptekin de “Âşık Edebiyatında Şiir Sanatı” konulu bir eser yazmam gerektiğini her vesileyle dile getirerek bu eserin ortaya konmasını teşvik etmişlerdir. Çalışmanın taslak baskısı önce sınırlı sayıda çoğaltılarak Prof. Dr. Tuncer Gülensoy, Prof. Dr. Erman Artun ve Prof. Dr. Ali Berat Alptekin başta olmak üzere bazı hocalarımıza sunulmuş ve bu hocalarımızın kitapla ilgili görüşlerine başvurulmuştur. Gelen görüşler doğrultusunda yeniden düzenlenen kitabın yayımlanması -araya giren başka çalışmalar sebebiyle- ancak şimdi mümkün olabilmıştır.

Âşık Hasretî’nin şiirlerinden hareketle hazırladığımız bu araştırma, yapılacak başka araştırmalarda geliştirilerek uygulandığında “Âşık Edebiyatında Şiir Sanatı” bütün yönleriyle ortaya çıkarılmış olacaktır. Bu çalışmayla Türklük bilimine az da olsa bir katkıda bulunabilirsem mutlu olacağım. Saygılarımla.

Ankara, 15.02.2020

KAYNAKLAR

- Aksan, Doğan, 1999. *Halk Őiirimizin G¼c¼*, Bilgi Yayınevi: Ankara.
- Aksan, Doğan, 2003. *Dil, Őu B¼y¼l¼ D¼zen*, Bilgi yayınları: Ankara.
- Aksan, Doğan, 2006. *Şiir Dili ve T¼rk Şiir Dili*, 2. Baskı, Engin Yayınevi: Ankara.
- AktaŐ, Şerif, 1973. "¼sl¼p Meselesi", *Fikir ve Sanatta Hareket*, S. 88, Nisan 1973.
- AktaŐ, Şerif, 1998. *Edebiyatta ¼sl¼p ve Problemleri*, 3. Baskı, Akçağ yayınları: Ankara.
- Aktulum, 1999. *Metinlerarası İlişkiler*, ¼teki yayınları: Ankara.
- Aktulum, 2013. *Folklor ve Metinlerarasılık*, ¼izgi yayınları: Konya.
- Alkan, Erdoğan, 2005. *Şiir Sanatı*, İnkılap yayınları: İstanbul.
- Alptekin, Ali Berat- Saim Sakaoğlu, 2006 / 2008. *T¼rk Saz Şiiri Antolojisi*, Akçağ yayınları: Ankara.
- Altınkaynak, Erdoğan, 1998. *ÂŞık Veysel Őahbazođlu (Hayatı- Sanatı- Őiirleri)*, Ankara.
- Altınkaynak, Erdoğan, 1999. *Sosgertli ÂŞık Mehmet Hicranı'nın Hikâyeleri*, Giresun.
- Artun, Erman, 1996. *G¼n¼m¼zde Adana ÂŞıklık Geleneği ve ÂŞık Feymanı*, Adana Valiliği yayınları: Adana.
- Artun, Erman, 2001. *ÂŞıklık Geleneği ve ÂŞık Edebiyatı*, Akçağ yayınları: Ankara.
- Artun, Erman, 2006. "ÂŞıklık Geleneği ve ÂŞık Edebiyatı Terimleri ¼zerine Bir Deneme", *Adana Halk K¼lt¼r¼*, GeniŐletilmiŐ 2. Baskı, Ulusoy Matbaacılık: Adana. 653-668.
- Bezirci, Asım, 1993. *T¼rk Halk Şiiri*, C. 1, İstanbul.
- Boyras, Őeref, 2010. *Furkanı'nın Şiir Evreni Bağlamında Bir Monografi Denemesi*, Akçağ yayınları: Ankara.
- Çetin, İsmet, 1993. "Karacaoğlan ve Gevherı'nın Şiirlerinde Ortak Ayaklar", *T¼rk Halk K¼lt¼r¼ Araştırmaları 1993*, K¼lt¼r Bakanlığı yayınları: Ankara.
- Çoban, Ahmet, 2004. *Edebiyatta ¼sl¼p ¼zerine (Söz¼n Tadını Dilde Duymak)*, Akçağ yayınları: Ankara.

- Çobanoğlu, Özkul, 2000. *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*, Akçağ yayınları: Ankara.
- Değer, Sadi, 1973. *Karslı Âşık Hasretî*, Halk Ozanlarını Tanıtma ve Eserlerini Yaşatma Derneği yayınları: Ankara.
- Değer, Sadi, 1989. *Işıklı Pınar*, Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları: Ankara.
- Dilçin, Cem, 1983. *Örnekleriyle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu yayınları: Ankara.
- Durbilmez, Bayram, 1999a. "Âşık Veysel'in Kayserili Ozanlara Etkileri", *Folklor / Edebiyat*, 19, 155-179.
- Durbilmez, Bayram, 1999b. *Kayserili Halk Şairlerinin Şiirlerinde Kıbrıs*, Geçit yayınları: Kayseri.
- Durbilmez, Bayram, 2000. *Âşık Meydânî, Hayatı- Sanatı ve Şiirlerinden Örnekler*, Laçın yayınları: Kayseri.
- Durbilmez, Bayram, 2001. "Âşıklık Geleneği İçinde Âşık Hasretî'nin Yeri", *Ölümünün 1. Yıldönümünde Âşık Hasretî'yi Anma Programı*, İl Kültür Müdürlüğü- Kayseri Halk Şairleri Kültür Derneği, 2 Aralık 2001, Kayseri.
- Durbilmez, Bayram, 2002. "Ölümünün 1. Yıldönümünde Âşık Hasretî'yi Anma Programı Üzerine", *Erciyes*, 291,19-22, Kayseri.
- Durbilmez, Bayram, 2005. "Âşık Murat Çobanoğlu (1940-2005)", *Millî Folklor- Uluslararası Halkbilimi Dergisi*, 9 / 66, 119-122.
- Durbilmez, Bayram, 2006a. "Sarıkamış ve Yöresi Âşık Tarzı Kültür Gelenekleri/ The Minstrel Poet Style Cultural Traditions in Sarıkamış (Kars) and its Ragion", *Folklor ve Etnoğrafya Beynelhalq Elmi Jurnal / Folklore and Ethnography International Scientific Journal*, 9, 42-51, Bakü.
- Durbilmez, Bayram, 2006b. "Somut Olmayan Kültür Mirası: Halk Hikâyeciliği ve Kars Yöresi Âşıkları", *Mitten Meddaha Türk Halk Anlatıları Uluslararası Sempozyum Bildirileri / Turkish Folk Narratives from Myth to Meddaha International Symposium Papers*, 341-364, Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi yayınları: Ankara.
- Durbilmez, Bayram, 2006c. "Âşıkların Diliyle Erciyes Dağı", *Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'na Armağan*, Hzl. A. B. Alptekin, 554-570, Kömen- SOTA yayınları: Konya- Haarlem.

- Durbilmez, Bayram, 2007. *Ozan Gürbüz Değer, Hayatı- Sanatı- Şiirlerinden Örnekler*, Kültür Ajans yayınları: Ankara.
- Durbilmez, Bayram, 2009. "Türk Kültüründe ve Fütüvvetnâmelerde Dört Sayısı / The Number "4" in Turkish Culture and Futuvvetnâme". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli- Araştırma Dergisi*, 52, 71-85.
- Durbilmez, Bayram, 2010. "Âşıklık Geleneklerinde Saz", *Millî Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, 11 / 85, 148-158.
- Durbilmez, Bayram, 2008. *Âşık Edebiyatı Araştırmaları / Taşpınarlı Halk Şairleri*, 3. Baskı, (Birinci Baskı: Kayseri, 1998), Ürün yayınları: Ankara.
- Durbilmez, Bayram, 2013. *Vefatının 15. Yıldönümünde Yozgatlı Âşık Türkmenoğlu*, Laçın yayınları: Kayseri.
- Durbilmez, Bayram, 2013b. "Âşık Veysel'in Şiirlerinde Millî Birlik Fikri ve Türk Dünyası", *Türk Yurdu*, C.33 (65), S. 307 (668), 47-52.
- Durbilmez, Bayram, 2013c. "Tarihî Gerçeklerin Âşık Edebiyatına Yansıması Bağlamında Türk Mukavemet Teşkilatı ve Kıbrıs Mücahitleri", *Folklor / Edebiyat - International Cyprus University Quarterly Cultural Journal*, 19/ 76, 173-193.
- Durbilmez, Bayram, 2013ç. "İkincil Sözlü Kültür Bağlamında Neşet Ertaş'ın Türkü Dağarcığına Bir Bakış ", *Uluslararası Bozkırın Tezenesi Neşet Ertaş Sempozyumu / The International Symposium of Neşet Ertaş the Plectrum of Stepses*, Kırşehir, Türkiye, 13-14 Mayıs 2013, c.1., 315-347.
- Durbilmez, Bayram, 2014. *Karslı Âşık Murat Çobanoğlu / Hayatı- Sanatı ve Eserleri*, Kendi yayınları: Kayseri.
- Durbilmez, Bayram, 2014b. "Âşıkların Şiirlerinde Saz", *Kafkas Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Uluslararası Müzik Sempozyumu: Doğu Dünyasında Geleneksel Türk Müzik Kültürü, 9-10 Haziran 2014, Kars*, Editör: Prof. Dr. Rafig İmrani, Kars, s. 199-204.
- Durbilmez, Bayram, 2015. *Âşık Türkmenoğlu'nun Hayatı ve Şiir Sanatı*, Kendi yayınları: Kayseri.
- Durbilmez, Bayram, 2015b. "Doğu Anadolu Âşık Şiirinde Batı Algısı: Kars Yöresinden Örneklerle", *XXVIII. Uluslararası KIBATEK Sempozyumu: Doğu Edebiyatında Batı/ Batı Edebiyatında Doğu*, Instytut Orientalistykî Uniwersytetu Jagiellonskiego, KIBATEK, Yunus Emre Enstitüsü, 25-30 Haziran 2015, Krakow, Polonya.
- Durbilmez, Bayram, 2015c. "Ozan Kavramından Hareketle Dede Korkut Üzerine Bir Değerlendirme", *III. Uluslararası Türk Dünyası Kültür*

- Kongresi: Dede Korkut ve Türk Dünyası*, Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, TDK, 19-23 Ekim 2015, Çeşme- İzmir, Türkiye.
- Durbilmez, Bayram, 2016a. “Âşık Hasretî (Sadi Değer)”, *Feyzi Halıcı ve Yirminci Yüzyıl Âşıkları Üzerine Araştırmalar 1*, Hzl. A. B. Alptekin, 111-125, Akçağ yayınları: Ankara.
- Durbilmez, Bayram, 2016b. *Âşık Hasretî'nin Atışma Sanatı Üzerine Bir İnceleme*, Lâçin yayınları / Bizim Büro Matbaası: Ankara.
- Durbilmez, Bayram, 2017. “Tarihî Olayın Destanlara Yansıması Üzerine Bir Değerlendirme: Yozgatlı Halk Şairlerinin Çanakkale Destanlarından Örneklerle”, *Uluslararası 1. Eğitim ve Sosyal Bilimler Sempozyumu*, 3-5 Kasım 2017, Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi: Bandırma / Balıkesir.
- Durbilmez, Bayram, 2018a. *Âşık Edebiyatı ve Taşpınarlı Halk Şairleri*, 5. Baskı, Akçağ yayınları: Ankara.
- Durbilmez, Bayram, 2018b. “Türkiye Sahası Âşık Edebiyatında ‘Ayak’ Terimleri, Sorunlar ve Öneriler”, *Yeni Türkiye / Türk Dili Özel Sayısı-1*, 24 / 99, 155-165.
- Elçin, Şükrü 1988, *Halk Edebiyatı Araştırmaları I*. KTB yayınları: Ankara.
- Eliot, T.S., 1990. *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, Kültür Bakanlığı yayınları: Ankara.
- Hacıyeva, Maarife-Şahin Köktürk-M. Paşayeva, 1999. *Azerbaycan Foklor ve Etnografya Sözlüğü*, Ankara.
- Halıcı, Feyzi, 1981. *Saz Şairleri Diliyle Atatürk*, Kültür Bakanlığı yayınları: Ankara.
- Halıcı, Feyzi, 1992. *Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri-Güldeste*, AKM yayınları: Ankara.
- İlaydın, Hikmet, 1964. *Türk Edebiyatında Nazım*, İstanbul.
- Gülensoy, Tuncer, 1986. “Kayserili Halk Şairi Hasretî”, *Erciyes*, IX / 103, 25-27, Kayseri.
- Gülensoy, Tuncer, 1987. “Kayserili Halk Şairi Hasretî”, *I. Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri (7-13 Nisan 1986)*, Kaayseri Belediye ve Özel İdare Birliği Yayınları: Kayseri, s.129-132.
- Günay, Umay, 1999. *Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, 3. Baskı, Akçağ yayınları: Ankara.
- Kalkan, Emir, 1991. *Türk Halk Şairleri Antolojisi*, Kültür Bakanlığı yayınları: Ankara.